

Kritik mot lagmannen vid Gällivare tingsrätt för utformningen av en skrivelse om uttag av avgift för sökningar i verksamhetsstödet Vera

Anmälan

Linus B. framförde i en anmälan klagomål mot lagmannen vid Gällivare tingsrätt med anledning av att tingsrätten hade meddelat att den skulle börja ta ut en avgift för sökningar i verksamhetsstödet Vera. Han uppgav bl.a. följande.

Ungefär en gång per vecka skickar han, i egenskap av företrädare för bolaget Prolegia, ett e-postmeddelande till ett stort antal domstolar med en förfrågan om en eller ibland flera personer finns registrerade i domstolarnas verksamhetsstöd Vera. Det är offentliga uppgifter som han efterfrågar. Han bedömer att sökningen i Vera på sin höjd tar några sekunder att utföra och att den ingår i domstolarnas löpande verksamhet. Den 27 mars 2013 fick han en skrivelse från den då tillförordnade lagmannen Niklas Lind vid Gällivare tingsrätt. Skrivelsen, som var daterad den 26 mars 2013, hade följande lydelse.

Ang sökningar i Vera

Tingsrätten har den 1 februari 2013 beslutat om nya riktlinjer för avgiftsuttag för kopior av allmänna handlingar. Detta innebär i korthet att avgifterna bestäms så att full kostnadstäckning uppnås för det arbete som utlämnandet medför. Tingsrätten kommer också i fortsättningen att ta ut en avgift för sökningar i vårt verksamhets-system Vera. Vi kan i fortsättningen inte ge Er service av sökningar utan att ta betalt för det. Ni har möjlighet att komma till tingsrätten och söka i allmänhetens terminal om ni vill vara anonyma. Är ni fortfarande intresserade av sökningar så kommer vi att debitera Er en månadskostnad om 1 500 kr/månad. Återkom med fakturerings-adress om Ni fortfarande är intresserade.

Niklas Lind

Tf lagman

Enligt Linus B:s uppfattning är den information som han efterfrågar något som bör tillhandahållas inom ramen för domstolens serviceskyldighet och som domstolen därmed inte kan avgiftsbelägga. Avgiftens storlek står dessutom inte i proportion till det arbete som hans förfrågningar kan föranleda.

Utredning

Ärendet remitterades till tingsrätten som uppmanades att lämna upplysningar om och yttra sig över det som anfördes i anmälan. Av yttrandet skulle särskilt framgå vilka rättsliga överväganden som tingsrätten hade gjort i fråga om möjligheten att ta ut avgifter för sökningar i verksamhetsstödet Vera.

Tingsrätten (lagmannen Niklas Lind) gav in följande remissvar (*bilagorna här utelämnade; JO:s anmärkning*).

Yttrande i ärende dnr 1874-2013

Enligt 2 kap. 13 § tryckfrihetsförordningen har den som önskar ta del av allmän handling rätt att mot fastställd avgift få avskrift eller kopia av handlingen till den del den får lämnas ut. Myndighet har inte skyldighet att i större utsträckning än vad som följer av lag lämna ut en upptagning för automatiserad behandling i annan form än utskrift. Det är avgiftsförordningen (1992:191) som reglerar när en domstol har rätt att ta ut avgift för varor och tjänster som den tillhandahåller.

Domstolsverket har rekommenderat domstolarna att i så stor utsträckning som möjligt lämna ut allmänna handlingar med e-post, eftersom detta kan bidra till ett minskat behov av papperskopior och posthantering. Domstolsverket har också lämnat rekommendationer i fråga om avgiftsuttag. I korthet innebär rekommendationerna att i fråga om större beställningar av handlingar lagrade i verksamhetssystemet Vera, som skickas till sökanden med e-post, bör avgiften sättas så att full kostnadstäckning tas ut och att domstolen tar betalt för det arbete som utlämnandet medför. Bakgrunden till Domstolsverkets rekommendationer är att flera tingsrätter har fått mycket stora beställningar av allmänna handlingar från både affärsdrivande företag och enskilda och att hanteringen av beställningarna innebär ett omfattande arbete för tingsrätterna.

Gällivare tingsrätt beslutade den 1 februari 2013 om riktlinjer för avgiftsuttag för kopior av allmänna handlingar. Tingsrättens riktlinjer följer i denna del de rekommendationer som Domstolsverket lämnat. Anledningen till att riktlinjer om avgiftsuttag beslutades var att de arbetsinsatser som krävs för att hantera beställningar av allmänna handlingar från framför allt affärsdrivande företag är mycket omfattande. Tingsrätten överväger möjligheten att anställa extra personal för att hantera beställningarna.

I samband med att tingsrätten beslutade om riktlinjer för avgiftsuttag gick det ut en förfrågan till de företag som har stående eller återkommande beställningar av allmänna handlingar, om att fakturera beställningarna enligt överenskommen periodicitet, ex. månadsvis. Jag vill här särskilt framhålla att det inte var fråga om ett beslut om avgiftsuttag från tingsrättens sida utan endast en förfrågan om samlingsfaktura för att slippa ta ut en mindre summa vid varje utlämningstillfälle. Ett flertal företag hade tidigare efterlyst ett sådant faktureringsätt. De företag som valt att avböja förslaget har fortsättningsvis fakturerats enligt angivna principer separat för varje beställning. Olyckligtvis fick denna förfrågan utformningen av ett beslut om visst avgiftsuttag, vilket alltså var felaktigt. Efter att jag blev uppmärksam på detta har tingsrätten korrigerat misstaget och kommunicerat detta till berörda parter.

När det gäller avgiftsuttag för sökningar i verksamhetssystemet Vera, vill jag framhålla följande. Förfrågningar från främst affärsdrivande företag om personer angivna med namn och/eller personnummer är något som i likhet med beställningar av allmänna handlingar ökat under senare års tid. De arbetsinsatser som tingsrättens personal måste lägga ned för att hantera förfrågningarna är stora. Jag delar inte den beskrivning som sökanden ger om verksamhetens omfattning. I Prolegias fall rör det sig om förfrågningar per e-post i stort sett varje dag. Det kan enligt min mening ifrågasättas hur långt domstolens serviceskyldighet sträcker sig när det gäller att

hantera omfattande och återkommande förfrågningar. Tingsrätten gjorde därför först bedömningen att den service som tingsrätten lämnar i dessa fall, när det alltså inte är fråga om enstaka förfrågningar, går utöver de skyldigheter som följer av offentlighetsprincipen och serviceskyldigheten enligt förvaltningslagen. På grund av detta beslutades att avgift skulle tas ut för omfattande och återkommande sökningar och att avgiftsuttaget skulle följa samma principer som för beställning av allmänna handlingar, dvs. att avgiften skulle bestämmas på sådant sätt att full kostnadstäckning uppnåddes. Detta med stöd av 4 § avgiftsförordningen. En förfrågan om fakturering via samlingsfaktura skickades därför till de företag som återkommande gör sådana beställningar. Olyckligtvis fick denna förfrågan utformningen av ett beslut om avgiftsuttag, vilket alltså var felaktigt. Efter att jag blev uppmärksam på detta har tingsrätten korrigerat misstaget och kommunicerat detta till berörda parter. I samband med att detta uppmärksammades, gjorde jag en omprövning av beslutet om avgiftsuttag och beslutade att denna typ av service tills vidare inte bör avgiftsbeläggas. Detta med anledning av att det inte står klart huruvida ett avgiftsuttag är förenligt med tingsrättens skyldigheter enligt offentlighetsprincipen, serviceskyldigheten samt föreskrifterna i avgiftsförordningen. Beslutet om omprövning har kommunicerats med berörda parter och någon avgift för sökningar i verksamhetssystemet Vera har alltså inte tagits ut.

Sammanfattningsvis har alltså misstag begåtts av tingsrätten i hanteringen av aktuella frågor, vilket jag naturligtvis beklagar. Misstagen har dock i möjligaste mån rättats och ingen enskild person eller affärsdrivande företag har drabbats genom oriktiga uttag av avgifter.

Linus B. kommenterade tingsrättens remissvar och angav bl.a. att Prolegia aldrig hade begärt att få ut någon handling ur Vera utan endast information om huruvida ett antal personer förekommer i några diarieförda ärenden i Vera, vilket torde ta i anspråk endast några få minuter av domstolens tid varje vecka.

Rättslig reglering

Grundläggande regler om allmänna handlingars offentlighet finns i 2 kap. tryckfrihetsförordningen, TF. Enligt dessa bestämmelser har var och en rätt att ta del av en handling som förvaras hos en myndighet om den är inkommen till myndigheten eller upprättad där, förutsatt att den inte omfattas av sekretess.

För vissa typer av handlingar gäller enligt 2 kap. 7 § andra stycket TF speciella regler för när de ska anses upprättade. Ett diarium, en journal eller sådant register eller annan förteckning som förs fortlöpande är upprättad när handlingen har färdigställts för anteckning eller införing (2 kap. 7 § andra stycket 1 TF).

Den som begär att få ta del av en allmän handling som inte innehåller sekretessbelagda uppgifter har rätt till det. Enligt 2 kap. 12 § TF ska myndigheten ge honom eller henne möjlighet att ta del av handlingen genast eller så snart som möjligt. Den som har rätt att ta del av en allmän handling har också rätt att få en kopia av handlingen mot fastställd avgift (2 kap. 13 § TF).

Utöver TF:s regler om utlämnande av allmänna handlingar finns det i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), OSL, regler om upplysningsskyldighet gentemot allmänheten. I 6 kap. 4 § OSL stadgas att en myndighet på begäran av en enskild ska lämna en uppgift ur en allmän handling som förvaras hos myndigheten, om inte uppgiften är sekretessbelagd eller det skulle hindra arbetets behöriga gång.

En myndighet har vidare utöver TF:s och OSL:s regler att ta hänsyn till den serviceskyldighet som anges i förvaltningslagen (1986:223), FL. I 4 § stadgas bl.a. att frågor från enskilda ska besvaras så snart det är möjligt samt att en myndighet ska lämna upplysningar och hjälp till enskilda i frågor som rör myndighetens verksamhetsområde.

I avgiftsförordningen (1992:191) finns bestämmelser om när en myndighet får eller ska ta ut avgifter i vissa fall. Av förordningens 3 § framgår att en myndighet får ta ut avgifter för varor och tjänster som den tillhandahåller bara om det följer av lag eller förordning eller av ett särskilt beslut av regeringen. Enligt 15 § ska en myndighet ta ut avgift för att den efter särskild begäran lämnar ut t.ex. en kopia eller en avskrift av en allmän handling.

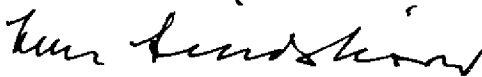
Bedömning

Domstolarnas registerföring sker i ett elektroniskt verksamhetsregister som är en del av verksamhetsstödet Vera. Varje domstol har sitt eget verksamhetsregister. Registret förs fortlöpande och omfattas därmed av reglerna i 2 kap. 7 § andra stycket 1 TF. En förfrågan till domstolen om en eller flera namngivna personer finns registrerade i registret blir alltså att likställa med en förfrågan om uppgifter ur en allmän handling som förvaras hos domstolen.

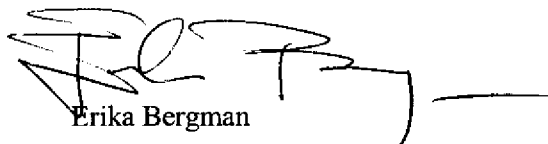
Den typ av uppgifter som Prolegia, enligt vad som kommit fram i ärendet, brukar efterfråga hos bl.a. Gällivare tingsrätt innebär en sökning i Vera som inte är särskilt omfattande eller komplicerad att genomföra och som inte tar någon längre tid i anspråk vid varje enskilt tillfälle. Sökningarna kan därför inte – även om de, som tingsrätten har uppgett, efterfrågas närmast dagligen – anses hindra arbetets behöriga gång. Arbetet med att besvara frågorna faller därmed inom ramen för domstolens upplysningsskyldighet enligt 6 kap. 4 § OSL.

Det finns inga regler i lag eller förordning och inget beslut av regeringen som innebär att tingsrätten kan ta ut avgifter för att besvara de beskrivna frågorna. Enligt 3 § avgiftsförordningen var det därför inte möjligt att ta ut avgifter. Niklas Lind kan inte undgå kritik för utformningen av skrivelsen den 26 mars 2013.

Ärendet avslutas.

Lars Lindström

Erika Bergman

I beredningen av ärendet har även byråchefen Carina Bring Sjögren deltagit.

Sändlista

Linus B.

Gällivare tingsrätt (dnr 45-13)